

EURÓPAI JOG

AZ EURÓPAI JOGAKADÉMIA FOLYÓIRATA

POLT PÉTER

Európai Ügyész: Tendenciák és lehetőségek
1. oldal

BERTALDÓ ANDRÁS

Pályára lép: Bosman helyett H. Müller?
7. oldal

LÁSZLÓ ANDRÁS

Az Európai Bizottság és az Unión belüli beruházóvédelmi választottbíráskodás
13. oldal

ELEK BALÁZS

Habeas Corpus a magyar büntetőeljárásban
23. oldal

BUJTÁR ZSOLT

Gondolatok Kecskés András és Halász Vendel
„Stock Corporations – A Guide to Initial Public Offerings, Corporate Governance and
Hostile Takeovers” című könyvéről
33. oldal

Elvi és precedens jellegű megállapítások a luxemburgi és strasbourgi bíróság
legutóbbi ítéleteiből
37. oldal

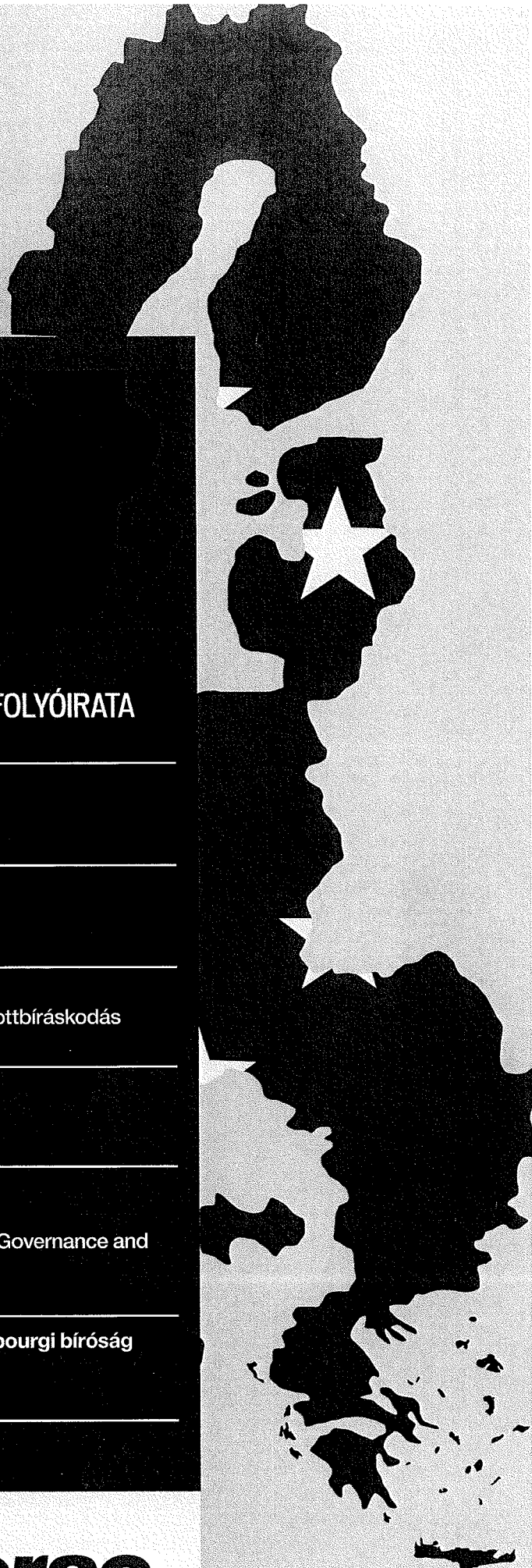

6

XV. évfolyam,
2015. november
www.hvgorac.hu

hvgorac

TEMATIKUS JOGI SZAKLAPOK

Az Európai Bizottság és az Unión belüli beruházóvédelmi választottbíráskodás

A Magyarországgal szemben uniós beruházók által, illetve magyar beruházók által más tagállamokkal szemben megindított vagy fenyegető beruházásvédelmi választottbírási eljárások száma nem elhanyagolható. Közvetlenül érinthet minket tehát az, hogy az Európai Unió – míg harmadik országokkal szemben a beruházásvédelmi választottbírási szabályokra is kiterjedő szabadkereskedelmi egyezmények megkötésére törekszik – az Unión belüli beruházóvédelmi választottbíráskodással szemben újult erővel lép fel. Ennek értékeléséhez tekinti át az írás a Bizottság korábbi valamint tervezett lépéseit és ezek jogpolitikai hátterét.

1. Bevezetés

1.1. Az Unión belüli kétoldalú egyezmények

A nemzetközi beruházásvédelmi jog alapvető jogintézményei a kétoldalú beruházásvédelmi egyezmények („kétoldalú egyezmény”).¹ A Kétoldalú egyezményben² egyrészt a fogadó állam anyagi jogokat biztosít a területén megvalósított beruházásokkal kapcsolatban a másik fél területén honos beruházók részére,³ másrészt aláveti magát választottbíráskodásnak ezen jogok megsértése esetére. A választottbírási eljárást tehát közvetlenül az egyik részes államban honos beruházó jogosult kezdeményezni a fogadó állammal szemben, a fogadó állam területén megvalósított beruházásaival kapcsolatos jogok megsértése esetén.⁴ A világszerte hatályban levő több mint 3000 kétoldalú egyezmény közül mintegy 1000 kétoldalú egyezmény EU tagországok és harmadik országok között („Unión kívüli kétoldalú egyezmény”) jött létre, kb. 190 pedig EU tagországok között („Unión belüli kétoldalú egyezmény”). Jelen cikk témája ez utóbbiak összeegyeztethetősége az EU joggal.

Az Unión belüli kétoldalú egyezményeknek a jelentős részét az 1990-es években kötötték, az EU akkori tagállamai és a 2004-ben, illetve azt követően csatlakozott közép és dél-európai államok. A Bizottság 2006 óta folyamatosan szorgalmazza az Unión belüli kétoldalú egyezmények felszámolását, azon az alapon, hogy az EU jog elsőbbséget kell, hogy élvezzen az Unión belüli kétoldalú egyezményekkel szemben.⁵ Nem függetlenül a Bizottság törekvésétől, Írország és Olaszország 2012-ben, illetve 2013-ban felmondta Unión belüli kétoldalú egyezményeit; a többi 26 tagállam azonban erre nem volt hajlandó.

A párbeszéd mellett azonban a Bizottság agresszívabb intézkedéseket is tesz. Egyrészt, a Bizottság aktívan

beavatkozik egyes Unión belüli kétoldalú egyezmények alapján folyó beruházásvédelmi választottbírási eljárásokba („Unión belüli beruházásvédelmi választottbírási eljárás”) a beruházó keresetének elutasítása és az eljárások megszüntetése érdekében. Másrészt, a Bizottság legalább egy alkalommal fellépett egy Unión belüli beruházásvédelmi választottbírási eljárásban hozott ítélet („Unión belüli beruházásvédelmi választottbírási ítélet”) teljesítésével szemben, azon az alapon, hogy az tiltott állami támogatásnak minősül. Végül harmadrészt, a Bizottság a közelmúltban bejelentette, hogy kötelezettségszegési eljárást fog kezdeményezni öt EU tagállammal szemben, hogy kikényszerítse az Unión belüli kétoldalú egyezmények megszüntetését és ezzel vonatkozásukban az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíráskodás felszámolását.⁶

1.2. Kitérő: az Unión kívüli kétoldalú egyezményekkel kapcsolatos EUB döntések

Jelen cikk témája az Unión belüli kétoldalú egyezmények ügye, ezért az Unión kívüli kétoldalú egyezményekkel kapcsolatos kérdésekre nem térek ki.⁷ Releváns azonban, hogy egyes Unión kívüli kétoldalú egyezmények bizonyos rendelkezéseit 2009-ben az EU joggal összeegyeztethetetlennek találta az Európai Unió Bírósága („EUB”) az Ausztriával, Svédországgal és Finnországgal és szemben indított kötelezettségszegési eljárásokban.⁸

Az ügyek hátterét a szeptember 11-i terrortámadásokkal kapcsolatban elrendelt nemzetközi pénzügyi szankciók jelentették. A Bizottság álláspontja szerint a szóban forgó Unión kívüli kétoldalú egyezmények tőkeátutalások szabadságára vonatkozó rendelkezései összeegyeztethetetlenek voltak azokkal az EU jogi szabályokkal, amelyek felhatalmazták a Bizottságot pénzügyi szankciók alkalmazására, illetve az ENSZ által előírt pénzügyi szankciók implementálására.⁹

Ezekben az ügyekben az EUB két szempontból is jelentősen kiterjesztette korábbi gyakorlatát. Egyrészt az EUMSZ. 351. cikke vonatkozásában a tagállamok között a csatlakozást megelőzően létrejött kétoldalú egyezmények alkalmazásával kapcsolatban kifejlesztet gyakorlatát alkalmazta a tagállamok és magánszemélyek közötti viszonyokra is. Másrészt, rendkívül kiterjesztő értelmezés útján, megállapította a vizsgált nemzetközi közjogi szabály és a vonatkozó EU jogszabály összeegyeztethetőségét. Az EUB indokolását, és az ebből levonható következtetéseket az 5.2. részben fogom részletesen elemezni.

2. Az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíróóságok joghatósága

A Bizottság kezdeményezésére több Unión belüli választottbíróósági eljárás során engedélyezték, hogy a Bizottság *amicus curiae* beadványt terjesszen elő. Ezekben a beadványokban a Bizottság előadja az eljáró választottbíróóság joghatóságát megalapozó Unión belüli kétoldalú egyezmény alkalmazhatatlansága melletti érveit, amelyek alapján a választottbíróóságnak, hatáskör hiánya miatt el kell utasítani a keresetet.¹⁰

2.1. A Bizottság álláspontját alátámasztó érvek

2.1.1. Nemzetközi közjogi érvek

Az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíróósági eljárásokban az alperes tagállamok nagy terjedelemben hivatkozták Bécsi Egyezmény¹¹ (a „*Bécsi Egyezmény*”) 59. (1) cikkére. Ennek vonatkozó szabályai szerint megszüntnek kell tekinteni a korábbi szerződést, ha a későbbi szerződésnek azonos a tárgya, és vagy a részes felek szándéka irányult arra, hogy a közös tárgykört a későbbi szerződés szabályozza vagy a két szerződés szabályai annyira összeegyeztethetetlenek, hogy az kizárja a két szerződés egyidejű alkalmazását.

A Bizottság az általunk ismert ügyekben nem alapítja álláspontját kifejezetten a Bécsi Egyezmény 59. cikkére. Az alperes tagállam támogatására azonban legalább egy ügyben kifejti, hogy a kétoldalú egyezmények és az EU szerződések tárgya pontosan azonosnak tekinthető.¹² A Bizottság álláspontja szerint a beruházásra az Unión belüli kétoldalú egyezmény alapján alkalmazandó szabályok ugyanis ugyanabban a tárgyban, az Európai Unión belüli beruházásokkal kapcsolatos elbánnás tárgyában alkalmazandóak, mint az uniós jog letelepedés szabadságára valamint a tőke és átutalások szabad áramlására vonatkozó szabályai, ezen belül elsősorban a diszkrimináció tilalmára vonatkozó rendelkezések.¹³

Külön kiemeli a Bizottság, hogy az EU jog és az Unión belüli kétoldalú egyezmények azonos jogorvoslati rendszert biztosítanak a fenti jogok megsértése esetén. Az EU jog ugyanis a nemzeti bíróságok előtti jogérvényesítést biztosítja, amelybe az EU Bíróság csak az előzetes döntéshozatal útján kapcsolódik be. A kétoldalú egyezmény választottbíróósági eljárást biztosít. A két esetben azonos az eljárás célja, a beruházás védelme, és a jogorvoslat módja, a pénzbeli kártérítés.¹⁴

A Bizottság legalább egy ügyben kifejezetten hivatkozik továbbá arra, hogy a Bécsi Egyezmény 30. cikk (3) bekezdése alapján az uniós kétoldalú egyezmény csak abban a mértékben alkalmazandó, amilyen mértékben rendelkezései összeegyeztethetők az EU jog rendelkezéseivel. Az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíráskodásra vonatkozó rendelkezések pedig a Bizottság szerint összeegyeztethetetlenek az EU jog-

gal, mivel a különböző tagországokból származó beruházók eltérő elbánáshoz vezetnek, annak függvényében, hogy van-e a két tagország között kétoldalú egyezmény, és mik a szabályai.¹⁵

2.1.2. EU jogi érvek

A Bizottság szerint az EU jog megfelelő védelmet nyújt minden uniós beruházó számára, és az Európai Unión belül nincs helye a beruházók külön, kétoldalú egyezményeken alapuló védelmének, illetve ezzel kapcsolatos választottbíráskodásnak.

A Bizottság értelmezése szerint az EUMSZ. 351. cikkében megfogalmazott szabályból, amely szerint a tagállamok csatlakozást megelőzően harmadik országgal kötött kétoldalú megállapodásainak hatályát a csatlakozás nem érinti, nem következik az, hogy változatlanul hatályban marad a kétoldalú egyezmény akkor is, ha mind a két részes fél EU tagállammá válik. Ezt követően ugyanis mind a két részes fél tagállam vonatkozásában érvényesülnie kell az EU jog szupremációjának, és az EU joggal összeegyeztethetetlen nemzetközi szerződések nem alkalmazhatóak. Tagállamok közötti jogviszonyban egy kétoldalú egyezmény rendelkezései nem igazolhatják az EU jog megsértését.¹⁶

Ez következik az EUB konzisztens joggyakorlatából. Az EUB ugyanis már az 1960-as években megállapította, hogy az EK-Szerződés tárgyát képező ügyekben a tagállamok között az EK-Szerződés hatálybalépését megelőzően kötött kétoldalú megállapodások nem alkalmazhatóak.¹⁷ Az Exportur SA ügyben¹⁸ pedig elvi élel állapította meg az EUB, hogy a tagállam Franciaország és a harmadik állam Spanyolország közötti kétoldalú megállapodás szabályai nem alkalmazandóak Spanyolország csatlakozását követően, ha azok az EU jog szabályaival összeegyeztethetetlenek.¹⁹

Az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíróósági eljárások összeegyeztethetetlenek az EU joggal egyrészt azért, mert az egységes piacon nem lehet helye annak, hogy a kétoldalú egyezményekben bilaterális alapon biztosítanak eltérő mértékű védelmet egyes tagállamok egymás beruházóinak. Különösen, a választottbíróósági eljárás biztosítása egyes tagállami beruházók részére az EUMSZ. 18. cikkébe meghatározott egyenlő bánásmód követelményébe ütközik.²⁰ Továbbá, az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíróósági eljárás intézménye a „forum shopping” magatartáshoz is vezethet.²¹

Ugyanakkor az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíróósági eljárások ahhoz is vezetnek, hogy EU jogi kérdéseket az EUB közreműködése nélkül bírálhatnak el. Ez ellentétes az EUMSZ. 267. cikkével, amely szerint az EU jog értelmezésének a letéteményese az EUB, és felveti az eltérő döntések, eltérő jogértelmezések veszélyét.²²

Összeegyeztethetetlenek végül az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíróósági eljárások az EUMSZ.

344. cikkével²³ is, amelyből levezethető, hogy a tagállamok nem gyengíthetik az EU jogrendszerét azzal, hogy EU jogot is érintő kérdéseket EU intézményrendszeren kívül eső, az EU jogrendszerrel összeegyeztethetetlen fórumokra bíznak, illetve erre lehetőségét biztosítanak magánszemélyeknek. Ezt a Bizottság szerint megerősíti az EUB gyakorlata is. A Mox Plant ügyben ugyanis az EUB kifejezetten megállapította, hogy a tagállamok nem fordulhatnak semmilyen az EU intézményrendszer részét nem képező vitarendezési módszerhez olyan ügyben, amely akár csak részben EU jogi kérdéseket vet fel.²⁴

2.2. A választottbírók álláspontja

2.2.1. Nemzetközi közjogi érvek

A Bécsi Egyezmény 59. cikkének alkalmazása körében az eljáró választottbírók határozottan visszautasították azt, hogy a kétoldalú egyezmények és az EU szerződések tárgya azonos lenne. Így különösen, a választottbírók álláspontja szerint a kétoldalú egyezményekben előírt méltányos elbánás fogalmába a diszkrimináció mentességen kívül bele tartozik az arányosság, legitim elvárások, tisztességes eljárás elve, a diszkrimináció tilalmától függetlenül, mert lehet méltánytalan vagy tisztességtelen a diszkriminációmentesen alkalmazott elbánás is. Ilyen jogintézményt pedig az EU jog nem ismer jelenleg. Hasonlóan, a kétoldalú egyezmények szerinti teljes körű védelem és biztonság a letelepedés után is érvényesülő védelem, és szintén független a diszkriminációtól; ezért is tágabb, mint a letelepedés szabadsága. Végül, a kétoldalú egyezmények közvetett kisajátításra vonatkozó szabályai is tágabb körben biztosítanak védelmet, mint az – akár az Európai Unió Alapjogi Chartájának tulajdonvédelemre vonatkozó szabályait is magában foglaló – EU jog.²⁵

Különösen nem fogadták el a választottbírók azt, hogy az EU jog tagállami bíróság útján történő érvényesítése azonos lenne a nemzetközi választottbírói úttal, ez utóbbi általánosan elfogadott jellegzetességeire, így elsősorban a jogvitában érintett állammal szembeni függetlenségére.²⁶

Mindazonáltal a választottbírók már azon az alapon is elutasították a Bécsi Egyezmény 59. cikkének alkalmazását, hogy nem állapítható meg az, hogy a felek szándéka a későbbi egyezmény, az EU jog alkalmazására irányult a korábbi kétoldalú egyezmény kizárásával.²⁷ Továbbá, a Bécsi Egyezmény 65. cikke alapján csak akkor jöhetne szóba az 59. cikk alkalmazása, ha a kétoldalú szerződés megszűnésére vonatkozó álláspontjukról a felek értesítették volna egymást.²⁸

Ugyanígy visszautasították a választottbírók azt, hogy az Unió belüli kétoldalú egyezmények egyes rendelkezései és az EU jog alkalmazása egymással összeegyeztethetetlenek lennének, amely az Unió belüli kétoldalú egyezmény megszűnéséhez vezetne a Bé-

csi Egyezmény 30. cikke szerint. Nem jelenti ugyanis a két szabályrendszer összeegyeztethetlenségét, ha az egyik által előírt kötelezettség megengedett lehet, nem kifejezetten tiltott a másik szabályrendszer szerint. Ha pedig az Unió belüli kétoldalú egyezményben garantált jogok biztosítása a más tagállamból származó beruházók hátrányos megkülönböztetéséhez vezetne, az az EU joggal összhangban kiküszöbölhető azzal, ha ugyanezt a védelmet minden más uniós beruházónak is megadja a fogadó tagállam.²⁹

2.2.2. EU jogi érvek

Az eljáró választottbírók nem mulasztották el megjegyezni, hogy nincs hatáskörük arra, hogy figyelembe vegyék azt, hogy az EU jogot sértheti az Unió belüli kétoldalú egyezmények hatályban tartása és alkalmazása. Ennek a kérdésnek az elbírálására a kétoldalú egyezmény alapján eljáró választottbíróknak nincs hatásköre, a választottbírók csak a kétoldalú egyezmény nemzetközi közjogi érvényességét, hatályosságát vizsgálhatja.³⁰ Abból a körülményből, hogy a választottbírók nemzetközi közjog alapján jár el, nem pedig mint egy nemzeti vagy regionális (értsd, európai uniós) fórum, az következik, hogy a Bizottságnak az Unió belüli kétoldalú egyezmények alkalmazásával szemben felhozott érvei a jogszabályok európai uniós jogrend szerinti hierarchiájával kapcsolatban nem vehetőek figyelembe.³¹

A választottbírókat azonban nem győzték meg a Bizottságnak az EUMSZ. 267. és 344. cikkén alapuló érvei sem. Az Euréko választottbírók visszautasította, hogy eljárása az EUB értelmezési monopóliumát sértene azért, mert az érdemi döntés során EU jogszabályokat is figyelembe kéne vennie, hasonlóan más bíróságokhoz és választottbírókhoz.³²

Egyrészt, az EUMSZ. 267. cikke az Európai Unió belüli választottbírói eljárások³³ esetén nem zárja ki a jogviták választottbírói úton történő rendezésének a lehetőségét, addig, amíg az EU jog érvényesülése és – EU jogi kérdés felmerülése esetén – az előzetes döntéshozatal lehetősége biztosított. Ez pedig, függetlenül attól, hogy a választottbírók maga nem terjeszthet elő előzetes döntéshozatal iránti kérelmet, biztosított a választottbírói határozattal kapcsolatban tagállami bíróság előtt folyó érvénytelenítési per vagy végrehajtási eljárás során. Ezzel összhangban az EUB szerint sem tiltja az EU jog a választottbírói eljárásokat pusztán azon az alapon, hogy azok során EU jog alkalmazandó lehet.³⁴

Az Európai Unió kívül eljáró választottbírók³⁵ esetén pedig az EUMSZ. 267. cikk alkalmazása, illetve sérelme fel sem merülhet, mivel az csak „tagállami bíróságokra” vonatkozik. Mindazonáltal a Bizottságnak illetve az EUB-nak ebben az esetben is számos jogi eszköz áll rendelkezésére, hogy az EU jogot érvényesítse a választottbírói ítélet teljesítésével, végrehajtásával kapcsolatban.³⁶

Másrészt, az EUMSZ. 344. cikk a tagállamok közötti, akár részben EU jogot érintő kérdésekben zárja ki az EU intézményrendszeren kívüli vitarendezési eljárások igénybevételét, nem pedig egy tagállam és magánszemélyek közötti jogviták esetében. Ezt állapította meg az EUB is a Mox Plant ügyben.³⁷

Az Electrabel választottbíróóság megállapítása szerint tehát „Valójában, nincs olyan szabály az EU jogban, amelyből levezethető lenne, vagy amelynek kifejezett rendelkezése szerint egy ilyen nemzetközi választottbíróági eljárás összeegyeztethetetlen lenne az EU joggal”³⁸

3. Az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíróági ítéletek teljesítése

A Bizottság már az Electrabel ügyben előterjesztet *amicus curiae* beadványában is jelezte, hogy az EU jog szupremációjának következményei érvényesülni fognak az ítélet végrehajtása során, és az EU joggal összeegyeztethetetlen választottbíróági ítélet önkéntes teljesítése, jogi úton történő végrehajtása vagy akár egy egyezségi összeg megfizetése állami támogatásnak minősülhet.³⁹ Az ügyben ugyanis a beruházó olyan szerződéseinek a megszüntetését sérelmezte, amelyeket a Bizottság maga minősített az EU joggal összeegyeztethetetlen állami támogatásnak, és amelyek megszüntetésére a Bizottság maga kötelezte Magyarországot. A megszüntetett szerződés helyébe lépő esetleges kártérítést a Bizottság tehát logikusan tekinthette szintén állami támogatásnak.

Az Electrabel-ügyben eljáró választottbíróóság elutasította a keresetet, ezért a Bizottságnak nem volt oka fellépni az érdemi ítélettel szemben.⁴⁰ Az ítélet azonban erre hivatkozva külön megjegyzi, hogy semmi sem zárja ki, hogy az EU jog szupremációja és az EUB végső EU jogértelmezési monopóliuma érvényesüljön az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíróági eljárások esetén, ha az érdemi döntés összeegyeztethetetlen az EU joggal, mert a választottbíróóság egyáltalán nem vagy hibásan alkalmazott kötelező uniós előírást.⁴¹

A megfelelő alkalom a Bizottság fellépésére a Micula-ügyben következett be. Az ügy tényállása szerint Románia 1998-ban 10 éves időtartamra bizonyos adó- és vám kedvezményeket biztosított olyan beruházások részére, amelyeket gazdaságilag fejletlen térségekben valósítanak meg. Az EU csatlakozás előfeltételeként Románia idő előtt megszüntetette a fenti kedvezményeket. Ezzel kapcsolatban a svéd állampolgárságú (román származású) Micula testvérek a Románia és Svédország közötti kétoldalú egyezmény alapján ICSID választottbíróági eljárást kezdeményeztek.

Az ítélet szerint a kedvezmények idő előtti megszüntetésével Románia megghiúsította a Micula testvérek jogos várakozásait azzal kapcsolatban, hogy a kedvezmények a meghatározott időtartam alatt alkalmazandóak lesznek, amely várakozások alapján a Micula testvé-

rek megvalósították romániai beruházásukat. Ezzel Románia megsértette a kétoldalú egyezmény tisztességes és méltányos elbánásra vonatkozó szabályait, ezért a választottbíróóság 83 millió EUR tőke és 167 millió EUR kamat megfizetésére kötelezte Romániát.

A választottbíróóság döntése 2013. december 11-én kelt. 2014 januárjában a Bizottság az EUMSZ. 108. cikk (2) bekezdése és a Tanács 659/1999/EK rendelete⁴² 11. cikk (1) bekezdése alapján megtiltotta Romániának, hogy kifizesse a kártérítést. Az EUMSZ. 107. cikke és 108. cikk (2) bekezdése alapján ugyanis a Bizottság jogosult dönteni arról, hogy egy állami támogatásnak minősülő intézkedés összeegyeztethető-e a belső piaccal. Az EUMSZ. 108. cikk (3) bekezdése alapján, amíg Bizottság vizsgálata tart, nem hajtható végre az állami támogatásnak minősülő intézkedés, a 659/1999/EK rendelet 11. cikk (1) bekezdése alapján pedig a Bizottság felfüggesztheti az állami támogatásnak minősülő tagállami intézkedés végrehajtását.

A Bizottság az eset konkrét körülményeit elemezve megállapítja, hogy a Micula testvéreknek fizetendő kártérítés egy új állami támogatásnak minősül, hiszen ezzel az érintettek gyakorlatilag megkerülnék a korábbi állami támogatás megszüntetésére irányuló EU jogi kötelezettséget. A Bizottság szerint irreleváns, hogy az ítélet végrehajtása kötelező a kétoldalú egyezmény alapján. Ez ugyanis nem alkalmazandó az EUMSZ. 351. cikkével kapcsolatos – a fenti 2.1.2. pontban összefoglalt – bizottsági álláspont szerint. Ugyanezért nem releváns a multilaterális Washingtoni Egyezmény 54. (1) cikke⁴³ rendelkezése sem, amely szerint az ICSID ítélet végrehajtása semmilyen alapon nem tagadható meg. Az érintett országok, Svédország és Románia EU tagok, ezért viszonylatukban az EUMSZ. 351. cikke nem alkalmazandó; az Európai Uniót, pedig nem köti a Washingtoni Egyezmény, amelynek az Európai Unió saját jogán nem részes fele.

A Micula testvérek az EUB előtt kérték a Bizottság döntésének hatályon kívül helyezését. Az EUB által közzétett összefoglaló⁴⁴ alapján a kérelmezők elsődlegesen arra hivatkoznak, hogy az EU jog nem alkalmazandó az ügyre, és ezért a Bizottságnak nincs hatásköre eljárni. A döntés nem veszi figyelembe, hogy Románia nemzetközi közjogi kötelezettsége a választottbíróági döntés végrehajtása; és Románia nemzetközi közjogi kötelezettsége elsőbbséget kell, hogy élvezzen az EU joggal szemben. Másodlagosan a kérelmezők támadják a Bizottság álláspontját azzal kapcsolatban, hogy a kártérítés megfizetése egy „új” állami támogatásnak minősülne. Az ügy elbírálása folyamatban van az EUB előtt.⁴⁵

4. Kötelezettségszegési eljárás

Az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíróóságok hatáskörének és az EU joggal összeegyeztethetetlen Unión belüli beruházásvédelmi választottbíróági ítéletek támadása mellett a Bizottság harmadik frontot is

nyitott. Erre készíthette az is, hogy több választottbíróóság is figyelembe vette, hogy az Európai Unió sem érvényesítette az Unión belüli kétoldalú egyezmények felmondására irányuló igényét a tagállamokkal szemben.⁴⁶

2015. június 18-án a Bizottság bejelentette, hogy kötelezettszegési eljárást kezdeményez öt EU tagállammal szemben, hogy kikényszerítse a közöttük fennálló Unión belüli kétoldalú egyezmények megszüntetését.⁴⁷ Az öt tagállam, Ausztria, Hollandia, Románia, Svédország és Szlovákia valószínűleg nem véletlenszerűen került kiválasztásra, mindegyikük érintett volt olyan Unión belüli beruházásvédelmi választottbíróági eljárásban, amelyben a Bizottság eredménytelenül érvelt a választottbíróóság hatáskörével, illetve az esetleges érdemi döntés EU jogsértő jellegével kapcsolatban.

A jelenleg rendelkezésre álló információ szerint a Bizottság még nem nyújtotta be keresetét az EUB-hoz, ezért részletes jogi érvei nem ismeretesek. Mindazonáltal feltehető, hogy lényegében a fent ismertetett érvek alapján fogja kérni, hogy az EUB állapítsa meg, hogy az érintett tagállamok elmulasztották az EUMSZ. 351. cikkében foglalt kötelezettségük teljesítését, amikor nem tették meg a megfelelő lépéseket arra, hogy az Unión belüli kétoldalú egyezményeiket illetve azok egyes, különösen az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíróági eljárásokra vonatkozó részeit megszüntessék, mivel azok fenntartása az EU joggal összeegyeztethetetlen.

4.1. Az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíráskodással szembeni fellépéssel kapcsolatos néhány jogpolitikai szempont

Az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíróági eljárásokban az ügy érdemében történő döntés során a releváns EU szabályok – a kétoldalú egyezmény alkalmazandó jogra vonatkozó szabályainak függvényében – figyelembe vehetőek és figyelembe is veendőek. A kétoldalú egyezmények alapján az alkalmazandó jog elsősorban tipikusan a kétoldalú egyezmény, de gyakran magában foglalja a nemzetközi közjog szabályait is. Ebben az esetben az EU jog mint nemzetközi jogrendszer, alkalmazandó.⁴⁸ Az EU jog (különösen a Karta és az Alapszerződések) alkalmazása azonban szóba jöhet úgy is, mint a fórum jogának részét képező közrendi jellegű szabályrendszer.⁴⁹

Azokban az esetekben pedig, amikor az EU jogot nem lehet alkalmazni az érdemi döntés során, akkor az EU jog szabályai figyelembe vehetőek az alkalmazandó Unión belüli kétoldalú egyezmény értelmezése során, vagy a releváns tényállás körében, mint tényállási elem. Az EU jog szabályai relevánsak lehetnek pl. a tagállam eljárásának észszerűsége, önkényessége vagy tisztességessége körében.⁵⁰

Ez természetesen nem garantálja, hogy az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíróági ítélet érdemben

összeegyeztethető lesz az EU joggal. Ha azonban az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíróági ítélet nem összeegyeztethető az EU joggal – akár azért mert nem alkalmazták a releváns EU jogi szabályokat, akár azért, mert nem megfelelően alkalmazták az ilyen szabályokat – akkor az EU jog szupremációja és az EUB végső EU jogértelmezési monopóliuma biztosítható azzal, ha az ítélet teljesítésével, illetve végrehajtásával kapcsolatban felléphet az EUB.

Erre egyrészt lehetőség van előzetes döntéshozatali eljárás útján az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíróági ítélet Európai Unión belüli érvénytelen ítése vagy végrehajtása körében, azon az alapon, hogy az ítélet a fórumnak az – EU jog kötelezően alkalmazandó szabályait magában foglaló – közrendjébe ütközik, hasonlóan a nemzetközi kereskedelmi választottbíróági ügyekhez.⁵¹ Másrészt, erre lehetőség van a Bizottság kezdeményezése alapján, kötelezettszegési vagy állami támogatásos eljárásban is. Ez utóbbi eljárásra akkor is lehetőség van, ha a beruházásvédelmi választottbíróági eljárás székhelye az Unión kívül volt, vagy végrehajtását az Unión kívül kezdeményezik, illetve az ICSID szabályok szerint folytatott Unión belüli beruházásvédelmi választottbíróági eljárás esetén is, amikor az ítélet a Washingtoni Egyezmény 52. és 54. (1) cikke értelmében közrendi alapon nem felülvizsgálható, sem végrehajtás sem külön érvénytelenítési per keretében.⁵²

Az egyedüli problémát azok az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíróági eljárások jelentik, amelyek nem az ICSID égisze alatt, hanem más, az ügyek minimális nyilvánosságát sem biztosító szabályok (pl. UNCITRAL) szerint folynak.⁵³ Ezekről ugyanis elvileg nem is feltétlenül szerez tudomást az Európai Unió.

Figyelembe kell továbbá venni, hogy, a témával foglalkozó irodalomban két olyan tipikus esetcsoportot azonosítanak, amikor az EU jog és a kétoldalú egyezmények szabályai az ügy érdemében összeegyeztethetetlenek.⁵⁴

Az első esetcsoportba azok a potenciális jogviták tartoznak, amikor a tagállam megvon egy a beruházással összefüggő egyedi jogot, garanciát, mert az EU jogba ütközik.⁵⁵ A másik esetkörbe azokat az eseteket szokás sorolni, amikor az EU jog implementálása miatt a beruházás általános jogi környezete a beruházó számára hátrányosan megváltozik.⁵⁶

Az első esetben eltérő lehet az ügy megítélése, annak függvényében, hogy az EU csatlakozáson átnyúló ügyről van-e szó, vagy a már az EU csatlakozást követően megadott garancia megvonását sérelmezi-e a befektető. Ez utóbbi esetben ugyanis meggyőző érvek szólnak amellett, hogy már a garancia megadása is EU jogba ütközött. Az EU jogba ütköző, jogellenes garancia megvonására pedig a beruházó általában nem alapíthat jogot.⁵⁷

Az érintett tagállam csatlakozását megelőzően adott garanciák esetében az ügy megítélése bonyolultabb. A garancia biztosítása ugyanis ebben az esetben jogsze-

rú volt, és a tényállás körében lehet kérdés, hogy az észszerűen eljáró beruházónak számolnia kellett-e a fogadó állam EU csatlakozásával, és a fogadó állam jóhiszeműen és észszerűen járt el, mert maga is úgy gondolta az EU csatlakozási tárgyalások során, hogy a perbeli garancia összeegyeztethető az EU joggal. Ahogy a Micula-ügyben láttuk, ebben az esetben nem kizárt, hogy az EU jog által megkövetelt tagállami intézkedés a kétoldalú egyezmény megsértésének minősül.⁵⁸

A második esetkör esetén figyelembe kell venni, hogy a jogi környezet változatlanúságára a fogadó állam erre utaló vagy ezt vállaló kifejezett magatartásának a hiányában a beruházó általában nem alapíthatja várakozásait.⁵⁹ Ezért a jogi környezet hátrányos változására a kétoldalú egyezmények alapján a beruházó általában csak szűk körben hivatkozhat. Gyakorlatilag ez csak abban az esetben lehetséges, ha a tagállami intézkedés eléri az ún. közvetett kisajátítást, vagyis anélkül akadályozza meg, hogy a beruházó kiaknázza a beruházását, és ezzel úgy fosztja meg jelentős mértékben a beruházást annak gazdasági értékétől, hogy a beruházó beruházásával kapcsolatos jogait formálisan megszűnnének.⁶⁰

A tagállam azonban ebben az esetben is köteles az EU jogot implementálni, illetve alkalmazni, és ezért az Unió érdekei közvetlenül nem sérülnek. Az a körülmény, hogy ennek során egyrészt figyelembe kell venni a tagállam korábbi kötelezettségvállalásait, illetve, ha ez nem lehetséges vagy erre nem képes, akkor meg kell térítenie az ezzel okozott kárt, olyan externália, járulékos költség, amely az Uniót legfeljebb közvetetten érinti. A tagállamok ugyanis egyrészt könnyebben támogathatják egy adott Unió intézkedés elfogadását politikai szempontból, másrészt nagyobb hajlandóságot mutathatnak a már elfogadott uniós jog belföldi alkalmazása, implementálása érdekében, ha az ezzel kapcsolatos járulékos költségeket nem a tagállamoknak, hanem a beruházónak kell viselnie.

Ezzel kapcsolatban az érdemi kérdés az, hogy az ilyen esetekben hova hatékony telepíteni az uniós szabályozással kapcsolatos externáliákat, a tagállamra, a beruházóra vagy magára az Unióra. Erre nézve nem ismeretes Bizottsági álláspont vagy elemzés

A fentiek alapján megállapítható, hogy a tipikus ügycsoport, amikor az Unió belüli beruházásvédelmi ítélet és az EU jog összeegyeztethetetlen lehet, a csatlakozáson átnyúló garanciák esete. Más esetekben csak relatíve szűk körben fordulhat elő, hogy az Unió belüli beruházásvédelmi ítélet és az EU jog összeegyeztethetetlen, és ez az Unió érdekeit közvetlenül nem érinti. Az Unió belüli beruházásvédelmi ítélet érvénytelenítése, végrehajtása vagy az ezzel a kapcsolatban indított kötelezettségszegési eljárások útján azonban ebben az esetben is biztosított lehet az EU jog érvényesülése.

A Bizottság azonban úgy tűnik, hogy ennek ellenére az Unió belüli beruházásvédelmi választottbíráskodás intézményét akarja felszámolni.

4.2. Az Unió belüli beruházásvédelmi választottbíráskodással szembeni kötelezettségszegési eljárás várható kimenetele

Ahhoz, hogy a Bizottság meggyőzze az EUB-t arról, hogy az Unió belüli kétoldalú egyezmények, illetve az Unió belüli beruházásvédelmi választottbíráskodás az EU jog szupremáciáját sértik, ki kell mutatnia azt, hogy az Unió belüli kétoldalú egyezmények támadott rendelkezései, így elsősorban az Unió belüli beruházásvédelmi választottbíráskodás és az EU jog rendelkezései összeegyeztethetetlenek, valamint azt, hogy az EUMSZ. 351. cikke alapján ebben az esetben az EU jog alkalmazandó.

Az első feltétellel kapcsolatban meggyőzőnek tűnik az álláspont, amely szerint az Unió belüli beruházásvédelmi választottbíráskodás nem összeegyeztethetetlen az EUMSZ. előzetes döntéshozatali eljárásra és az EUB ehhez kapcsolódó jogértelmezési monopóliumára vonatkozó 267. cikkével. A fent leírtak szerint ugyanis az Uniónak és az EUB-nak megfelelő eszközei vannak arra, hogy – akár előzetes döntéshozatali, akár kötelezettségszegési vagy állami támogatásos eljárás során – kikényszerítse az EU jog érvényesülését. A kötelezettségszegési vagy állami támogatásos eljárás ugyanis rendelkezésre áll önkéntes teljesítés esetén is, tehát amikor sem érvénytelenítési perre, sem végrehajtási eljárásra nem kerül sor, vagy akár külföldi végrehajtás esetén is.

Az EUMSZ. 344. cikkének – a tagállamokra nézve kötelező, és a tagállamok közötti EU jogi viták esetében az EU jogi intézményrendszeren kívüli vitarendezési eljárásokat tiltó – rendelkezésével szintén nem tűnnek összeegyeztethetetlenek az Unió belüli beruházásvédelmi választottbíráskodási eljárások. Ezek ugyanis egyrészt nem tagállamok között, hanem tagállamok és beruházók közötti jogviták, nem áll fenn tehát a 344. cikk személyi hatálya. Másrészt, az Unió belüli beruházásvédelmi választottbíráskodási eljárás során nem EU jog, hanem a kétoldalú egyezmény alkalmazására kerül sor; nem áll fenn tehát a 344. cikk tárgyi hatálya sem.

Legmeggyőzőbbnek az az érv tűnik, amely szerint az Unió belüli beruházásvédelmi választottbíráskodásból következhet az EUMSZ. 18. cikkébe, illetve az alapvető szabadságokba ütköző hátrányos megkülönböztetés, ha a kétoldalú egyezményben részes tagállamból származó beruházó részére rendelkezésre álló lehetőséget a fogadó tagállam nem adja meg más tagállami beruházó részére. Ugyanez az érvelés alkalmazható a kétoldalú egyezmény anyagi jogi garanciáira is, amelyek csak a részes tagállam beruházói számára állnak rendelkezésre, más tagállami beruházók részére nem.

Ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy az Unió belüli kétoldalú egyezmények és a hátrányos megkülönböztetés EU jogi tilalma összeegyeztethetetlen lenne, mivel semmi akadálya, hogy a fogadó állam más tagállami beruházónak is biztosítsa kétoldalú egyezményben ga-

rantált jogokat. Összeegyeztetlenség legfeljebb csak akkor következne be, ha a fogadó tagállam nem adná meg a kérdéses jogokat egy másik tagállambeli beruházónak. Azt pedig az EUB sem írhatná elő, hogy milyen módon oldja fel a tagállam az összeegyeztetlenséget; a tagállam szuverén joga lenne eldönteni, hogy felfele vagy lefele nivellál-e, megszünteti-e vagy minden beruházó részére elérhetővé teszi pl. a választottbíráskodás potenciálisan diszkriminatív lehetőségét.⁶¹

Azonban az Unión kívüli kétoldalú egyezményekkel kapcsolatos, a fenti 1.2. pontban röviden hivatkozott esetekben az EUB más megközelítést alkalmazott. Az EUB általánosságban megállapította, hogy a kétoldalú egyezmények átutalások korlátozására vonatkozó tilalma elvben összeegyeztethető az EU joggal. Az a körülmény azonban, hogy a kétoldalú egyezmények nem tartalmazznak megfelelő rendelkezéseket, amelyek alapján a tagállamok azonnal bevezethető korlátozásokat alkalmazhatnak szükség esetén (vagyis, ha a nemzetközi pénzügyi szankciók ezt előírják), nem volt összeegyeztethető az ilyen korlátokat lehetővé tevő EU jogszabályokkal. Egy ilyen pénzügyi korlátozást bevezető EU Tanácsi intézkedés hatékony érvényesüléséhez ugyanis az szükséges, hogy az azonnal alkalmazhatók legyen.⁶²

Az EUB tehát azt állapította meg, hogy összeegyeztetetlennek minősül egy kétoldalú megállapodás az EU joggal akkor is, ha a konkrét összeütközés még nem következett be, pusztán azon az alapon, hogy az EUB álláspontja szerint nem lehetne összhangba hozni a tagállamokat terhelő nemzetközi és EU jogi kötelezettségeiket. Az EUB döntése tehát egy „hipotetikus összeegyeztetlenségen”⁶³ alapszik; az ítélet indokolása olyan feltételezéseken alapszik, mint pl. az, hogy a kétoldalú egyezmény újratárgyalása túl hosszú időt venne igénybe, vagy a rendelkezésre álló eszközök igénybe vehetősége bizonytalan.⁶⁴

Az EUB döntése a fentiek miatt nem kifogásolhatatlan.⁶⁵ Mindazonáltal nem kizárt, hogy az EUB hasonló megközelítést alkalmazna az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíráskodás és a diszkrimináció tilalmának összeegyeztetlenségével kapcsolatban is. Eszerint összeegyeztetetlen lenne az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíráskodás és az egyenlő bánásmód követelménye annak ellenére, hogy legfeljebb csak feltételezni lehet, de biztosan állítani nem, hogy a tagállam megtagadná a választottbíráskodás alávetést egy olyan tagállami beruházó esetén, amelynek országával nem áll fent beruházásvédelmi választottbíráskodást garantáló kétoldalú egyezmény, ha a beruházó a diszkrimináció tilalmára hivatkozva kérné azt,

A hipotetikus feltételezésekre alapított indokolás mellett azonban az EU jog hatékony érvényesülésének elvéből is levezethető, hogy a potenciális összeegyeztetlenséget lehetővé tevő Unión belüli kétoldalú egyezmények sem összeegyeztethetőek az EU joggal.⁶⁶

Figyelembe vehető továbbá az, hogy az EUB több-

nyire kényesen ügyel arra, hogy biztosítsa az EU jog primátusát, és az EUB monopóliumát az EU jog végső értelmezésére. Az elmúlt években az EUB számos olyan ítéletet hozott, amelyből kitűnik, hogy aggodalommal követi a potenciálisan EU jogot alkalmazó nemzetközi fórumok elterjedését, és hajlamos visszautasítani, hogy nemzetközi közjogi kötelezettségek felülírhatnák a tagállamok EU jogi kötelezettségét.⁶⁷

A második feltétel teljesülése valószínű, annak ellenére, hogy az EUMSZ. 351. cikkével kapcsolatos korábbi gyakorlat csak a tagállamok közötti vonatkozásban állapította meg, hogy a korábbi kötött kétoldalú megállapodások nem alkalmazhatóak azt követően, hogy mind a két részes fél az EU tagállamává vált.⁶⁸ A kézenfekvő indokolás, amely szerint a csatlakozással a tagállamok lemondtak a korábbi kétoldalú megállapodás alkalmazásáról, ugyanis nehezen terjeszthető ki a tagállam és magánfél beruházó viszonyára. Nem magától értetődő, hogy az érintett tagállam csatlakozásával az érintett tagállam beruházói is lemondtak volna arról, hogy a másik tagállammal szemben a kétoldalú egyezményben biztosított védelemre hivatkozzanak.

Ugyanakkor az EUB már megtette ezt a lépést az ún. BBC ügyben, amikor kimondta, hogy magánfelek nem hivatkozhatnak a Berni konvencióra, annak érdekében, hogy igazolják az EU versenyjogi szabályok megsértését. Mivel a Berni konvencióhoz történő csatlakozást követően váltak EU tagállammá az érintett államok, az EUMSZ. 351. cikke alapján tagállam és tagállami magánszemély viszonylatában sem lehet hivatkozni a Berni konvencióra.⁶⁹

Ezzel összhangban, amikor az EUB az Unión kívüli kétoldalú beruházásvédelmi egyezményekben biztosított jogokat vizsgálta, fel sem merült, ahogy azokra nem tagállam, hanem magánszemély hivatkozhatna.⁷⁰

A fentiek alapján elképzelhető, de biztosra nem vehető, hogy az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíráskodási eljárások teljes felszámolása érdekében indított Bizottsági kötelezettségszegési eljárás sikeres lesz.

5. Következtetések

Az Unión belüli kétoldalú egyezmények és az EU jog viszonya a nemzetközi jog fragmentált szerkezetének illusztrációja. A két párhuzamos jogi rezsim egymás mellett létezik, viszonyukat nem rendezi olyan szabály, amely mind a kettő részét képezné. Ameddig a tagállamok a nemzetközi közjog szabályainak megfelelően nem szüntetik meg az Unión belüli kétoldalú egyezményeket, addig az egyezmények alapján létrejött választottbíráskodásoknak nincs más lehetőségük, mint megállapítani hatáskörüket és eljárni a jogvitában.

Az érdemi döntés során azonban az EU jog figyelembe vehető, akár alkalmazandó jogként, akár a releváns tényállás részeként. Abban az esetben pedig, ha az Unión belüli beruházásvédelmi választottbíráskodási ítélet mégsem összeegyeztethető az EU joggal, akkor az EU

jog szupremációja és az EUB végső EU jogértelmezési monopóliuma biztosítható. Az ítélet teljesítésével illetve végrehajtásával kapcsolatban ugyanis lehetőség van az EU jog érvényesítésére, akár érvénytelenítési perben vagy végrehajtási eljárásban, akár külön kötelezettség-szegési vagy állami támogatásos eljárásban.

Ennek elrettentő hatása miatt a jogviták kezdeményezése előtt alapos költség–haszon elemzést végző beruházók minden bizonnyal figyelembe vennék, hogy várható-e olyan ítélet, amely érdemi jogorvoslatot biztosít számukra, és végrehajtható lesz-e az ilyen ítélet, és várhatóan csak olyan ügyekben fognak az Unión belüli beruházásvédelmi választottbírói eljárást kezdeményezni, amelyekben az EU joggal összeegyeztethető ítélet hozható.⁷¹

Továbbá, a csatlakozáson átnyúló ügyek kifizetését követően előreláthatóan korlátozott körben képzelhetőek el olyan új jogviták, amikor az EU jogon alapuló tagállami intézkedés az Unión belüli kétoldalú egyezmény sérelmével jár.

A Bizottság törekvése az Unión belüli beruházásvédelmi választottbírói eljárások teljes felszámolására tehát álláspontom szerint nem indokolt. Az érdemi döntés összeegyeztethetősége az EU joggal ugyanis előreláthatóan csak korlátozott esetekben merülhet fel, az EU joggal összeegyeztethetetlen ítéletek EU jogi kontrollja pedig, ha nem is közvetlenül, de biztosítható. Az EU jog érvényesülése tehát nem kívánja meg, gazdasági, hatékonysági elemzés pedig nem támasztja alá, hogy minden esetben a leghatékonyabb megoldás az, ha az ezzel kapcsolatos járulékos költségeket – a tagállam vagy az Unió helyett – teljes mértékben a beruházó viseli.

A Bizottság erőforrásainak hatékonyabb felhasználása lenne, ha a vélt, vagy valós tekintélyének tévesen értelmezett védelme érdekében indított kötelezettség-szegési eljárás helyett arra törekedne, hogy a tagállamok az Unión belüli beruházásvédelmi választottbírói eljárások szabályait az Unió, illetve a közvélemény elvárásaihoz igazítsák, különösen pl. a lehető legteljesebb nyilvánosság biztosításaival. Másrészt, annak vizsgálata lenne indokolt, hogy mennyiben lehetséges a határon átnyúló beruházások védelmével kapcsolatos uniós – anyagi jogi és eljárás jogi – szabályokat továbbfejleszteni annak érdekében, hogy azok az Unión belüli határon átnyúló beruházások részére a kétoldalú egyezmények és a beruházásvédelmi választottbíráskodás által biztosított védelemmel egyenértékű védelmet biztosítsanak – úgy, ahogy ezt az EU és harmadik államok közötti beruházások esetében a harmadik országokkal kötött szabadkereskedelmi egyezmények állam–beruházó közötti vitarendezési szabályai (ISDS) előírásával az EU is megköveteli.

Dr. László András
ügyvéd
Szecskay Ügyvédi Iroda

Jegyzetek

- 1 A kétoldalú egyezményekről és a nemzetközi beruházásvédelmi választottbíráskodásról bővebben magyarul lásd Elemzését lásd pl. *Kecskés László – Tilk Péter: A nemzeti vagyronról szóló 2011. évi CXCVI. törvény 17. §-a (3) bekezdése választottbírói jogba ütközése in: Választottbírók könyve*, szerk. Kecskés László és Lukács Józsefné, HVG-ORAC Budapest, 2012; *László András Dániel: Választottbíráskodás nemzeti vagyronnal kapcsolatos ügyekben*, Magyar Jog 2015/3, 152–160. o. *Katona János: Nemzetközi beruházásvédelem – alkotmányossági kérteltek*, Európai Jog 2014/1 1–13. o
- 2 Kétoldalú egyezmény alatt kifejezetten kétoldalú beruházásvédelmi egyezményre hivatkozom. Ahol általában kétoldalú nemzetközi szerződésekre hivatkozom, ott a „*kétoldalú megállapodás*” kifejezést használom.
- 3 Tipikus garancia a (1) tisztességes és méltányos bánásmód; (2) teljes körű védelem és biztonság; (3) nemzeti és legnagyobb kedvezményes elbánás; (4) háborús konfliktus, lázadás, polgárháború, szükségállapot miatti veszteségek kompenzálása nemzeti és legnagyobb kedvezményes bánásmód alapján; (5) kisa-jájtítás csak közérdekből, diszkriminációmentesen, tisztességes eljárásban, azonnali, megfelelő, teljes kárpótlás mellett; (6) hozamok átutalásának szabadsága
- 4 A választottbírói eljárásra leggyakrabban az államok és más államok természetes és jogi személyei közötti beruházási viták rendezéséről szóló, Washingtonban, 1965. március 18-án kelt Egyezmény („*Washingtoni Egyezmény*”) alkalmazandó. Lásd az 1987. évi 27. törvényerejű rendelet az Államok és más államok természetes és jogi személyei közötti beruházási viták rendezéséről szóló, Washingtonban, 1965. március 18-án kelt Egyezmény kihirdetéséről. A Washingtoni Egyezmény alapján a választottbírói eljárásokat a világbank keretein belül működő speciális, intézményi nemzetközi választottbírói eljárást, a Beruházási Jogviták Rendezésének Nemzetközi Központja (az angol nyelvű elnevezés – International Center for the Settlement of Investment Disputes – alapján „*ICSID*”) keretein belül, a Washingtoni Egyezményben meghatározott eljárási szabályok szerint folytatják le. A választottbírói eljárások kisebb részére más intézményei (pl. ICC vagy SCC) vagy ad hoc (tipikusan UNCITRAL) szabályok vonatkoznak.
- 5 A Bizottság 2006 novemberében jelezte, hogy álláspontja szerint az Unión belüli kétoldalú egyezményeket felülírja az uniós jog, de elismerte, hogy a helyzet nem teljesen egyértelmű. A Bizottság és a Tanács alá tartozó Gazdasági és Pénzügyi Bizottság 2006. évi jelentésében felkérte a tagállamokat, hogy tekintsék át szükséges-e ezen egyezmények hatályban tartása. Lásd Hanno Wehland: *Intra-EU Investment agreements and arbitration: Is EC law an obstacle? in International Comparative Law Quarterly* 2009/58, 297–320. o. („*Wehland*”). Mivel a tagállamok többsége nem értett egyet a Bizottság álláspontjával, a Bizottság folytatta az egyeztetést, lásd pl. *EC asks Member States to signal by year's end whether they will terminate their intra EU-investment treaties; spectre of legal action looms*, IAREporter 2010. október www.iareporter.com/articles/20101023_10
- 6 Beruházásvédelmi választottbírói eljárást a kétoldalú egyezmények mellett multilaterális megállapodások, így elsősorban az Energia Charta Egyezmény („*ECT*”) is előírnak. Ez utóbbi egyezményben a tagállamok, így Magyarország mellett az Európai Unió is részes fél. Az EU Unión belüli beruházásvédelmi választottbírói eljárások elleni intézkedései kiterjednek az ECT alapján folytatott ügyekre is. A jelen cikkben az ilyen ügyekkel kapcsolatban felvetett szempontokból csak azokra térek ki, amelyek a kétoldalú egyezmények vonatkozásában is relevánsak lehetnek.
- 7 Az Unión kívüli kétoldalú egyezmények uniós jogi helyzete jelentős mértékben rendezett. Az Európai Parlament és a Tanács 1219/2012/EU rendelete értelmében ezek a kétoldalú egyezmé-

- nyek hatályban maradhatnak, és az Európai Bizottság közreműködésének biztosítása mellett új kétoldalú egyezményeket is köthetnek a tagállamok. Lásd pl. *Katona János: A beruházásvédelem reformja és az EU formálódó beruházásvédelmi politikája – pillanatkép*, Európai Jog, 2015/4, 8–18. o.
- 8 C-205/06, Commission v. Austria; C-249/06, Commission v. Sweden, C-118/07, Commission v. Finland
- 9 Lásd különösen EK 57. cikk (2) bekezdése, az EK 59. cikk és az EK 60. cikk (1) bekezdése.
- 10 A Bizottság jogi álláspontját az Eastern Sugar B.V. v. The Czech Republic (UNCITRAL ad hoc, SCC No 088/2004, 2007. március 27-én kelt részítélet; „*Eastern Sugar*”), az Ioan Micula, Viorel Micula, S.C. European Food S.A., S.C. Starmill S.R.L. and S.C. Multipack S.R.L. v Romania (ICSID Case No ARB/07/20; 2008. szeptember 24-én kelt részítélet és 2013. december 11-én kelt ítélet; „*Micula*”) az Eureko B.V. v. The Slovak Republic (UNCITRAL ad hoc, PCA Case No 2008-13, 2010. október 26-án kelt részítélet; „*Eureko*”), European American Investment Bank AG v. The Slovak Republic (UNCITRAL Ad hoc, PCA Case No 2010-17, Európai Bizottság 2011. október 13-án kelt levele, 2012. október 22-én kelt részítélet; „*Euram*”) valamint az Electrabel S.A. v. The Republic of Hungary (ICSID Case No. ARB/07/19, 2012. november 30-án kelt ítélet; „*Electrabel*”) ügyekben hozott ítéletek alapján foglalom össze.
- 11 Lásd: 1987. évi 12. törvényerejű rendelet a szerződések jogáról szóló, Bécsben az 1969. évi május hó 23. napján kelt szerződés kihirdetéséről
- 12 Euram 117
- 13 Euram, Bizottság *amicus curiea* beadványa, 2. o.
- 14 Euram 118, Bizottság *amicus curiea* beadványa, 2. o.
- 15 Eureko 188–193
- 16 Eastern Sugar 119, Eureko 180
- 17 Commission v Italy Case 10/61, lásd még: Matteucci v Communauté Française of Belgium C/235/87
- 18 Exportur SA v LOR SA and Confiserie du Tech C-3/91
- 19 A konkrét esetben a szabályozás egyéb okok miatt nem ütközött az áruk szabad mozgásának elvébe.
- 20 Eastern Sugar 126, Eureko 183–184, Euram 61
- 21 Eastern Sugar 126, Eureko 185
- 22 Eureko 178
- 23 Eastern Sugar 119, Eureko 178–179
- 24 Commission v Ireland, C-459/03
- 25 Eastern Sugar 159–166, Eureko 239–263
- 26 Eureko 264
- 27 Eastern Sugar 167, Eureko 252
- 28 Eureko 234–235
- 29 Eastern Sugar 178–179, Eureko 268–277, Electrabel 4.110
- 30 „*Ez a választottbíróság nem tudja hatáskörének bármelyik részét az EU jogból mint olyanból levezetni; hatásköre a felek alávetéséből ered, a kétoldalú egyezménnyel és a német joggal összhangban*” Eureko 225. A választottbíróság „*hatásköre a kétoldalú egyezmény állítólagos megsértésére korlátozódik. A választottbíróság nem rendelkezik hatáskörrel az állítólagos EU jogsértések, mint olyanok elbírálására*” Eureko 290.
- 31 „*Az ICSID választottbíráskodás kizárólag nemzetközi közjog által szabályozott vitarendezési eljárás. A választottbíróság nemzetközi helyzetéből az Energia Charta Egyezmény és a Washingtoni Egyezmény alapján, a Bizottság által előadottakból több érv nem vehető figyelembe ebben a választottbíróági eljárásban, mivel a jogi normáknak kizárólag az EU jogrendszer nézőpontjából, az Európai Unión belül alkalmazandó hierarchiáján alapulnak, amellyel szemben ez a választottbíróság az Energia Charta Egyezmény és a Washingtoni Egyezmény nemzetközi közjogi keretei között, az Európai Uniót kívül köteles eljárni.*” Electrabel 4.112.
- 32 „*Az EUB ugyanis nem rendelkezik ilyen monopóliummal. Bíróságok és választottbíróóság szerite az EU-ban értelmezik és alkalmazzák az EU jogot*” Eureko 282.
- 33 Ilyen eset pl. egy Európai Unió belüli székhellyel lefolytatott UNCITRAL beruházásvédelmi választottbíróági eljárás pl. Eureko, Eastern Sugar.
- 34 Electrabel 4:1147-152, lásd még Eco Swiss China Time Ltd. v Benetton International NV, C-126/97, a versenyjog területén, és C-168/05 Elisa Maria Mostaza Claro v Centro Móvil Milenium SL a fogyasztóvédelem területén.
- 35 Ilyen eset pl. egy ICSID választottbíróági eljárás, amelynek székhelye Washington, és amely egyrészt nem érvényteleníthető, másrészt amelynek végrehajtása nem megtagadható egyik ország belső bíróságai által sem, pl. Electrabel. Lásd a 43. lábjegyzetet.
- 36 Electrabel 4.162
- 37 Electrabel 4.150–151
- 38 Electrabel 4.153
- 39 Electrabel 5.16, 5.18
- 40 Az Electrabel ügy egy kis értékű részkövetelés tekintetében folytatódik. Hasonlóan lásd ASE v Hungary (ICSID Cse No ARB/07/22) Ezzel ellenében EDF v Hungary (UNCITRAL ügy, nem nyilvános)
- 41 Electrabel 4.162
- 42 A Tanács 659/1999/EK rendelete (1999. március 22.) az EK-Szerződés 93. cikkének alkalmazására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról
- 43 „*Mindegyik Szerződő Állam az Egyezmény értelmében meghozott ítéletet kötelezőnek ismeri el, és a területén az említett ítélet által megállapított pénzbírói kötelezettségeknek úgy tesz eleget, mintha az saját bíróságának jogerős ítélete volna. [...]*”
- 44 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=160467&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=330574>
- 45 Case T-6467/14
- 46 Pl. Eastern Sugar 121
- 47 http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5198_en.htm
- 48 Pl. Electrabel 4.126 és 4.195 Lásd még Wehland (5. lj.) 302
- 49 Lásd Wehland (5. lj.) 307
- 50 Pl. Electrabel 4.195, Micula 328. Lásd még Wehland (5. lj.) 306
- 51 Pl. Eco Swiss, Mostaza Claro, lásd a fenti 34. sz. lábjegyzetet
- 52 Lásd a 35. lábjegyzetet. Lásd pl. Rudolf Dolzer – Christoph Schreuer: Principles of International Investment Law, Oxford University Press, 2008, 288. o. („*Dolzer-Schreuer*”)
- 53 A Washingtoni Egyezmény 48. (1) cikke szerint az ICSID ítéleteket nem hozhatják nyilvánosságra a felek hozzájárulása nélkül, az ügy létéről és státuszáról (folyamatban levő/befejezett) azonban az ICSID honlapján tájékoztatják a nyilvánosságot. UNCITRAL ügyekben az UNCITRAL Transzparencia Szabályok, a 2014. április 1-jét követően hatályba lépett kétoldalú egyezmények esetén gyakorlatilag teljes nyilvánosságot írnak elő; az ezen időpont előtti – gyakorlatilag összes érintett – kétoldalú egyezmények alapján indult eljárásokban azonban csak a felek hozzájárulása esetén alkalmazandó.
- 54 Thomas Eilmansberger: Bilateral Investment Treaties and EU Law, Common Market Law Review 2009/46, 383–429. o. („*Eilmansberger*”)
- 55 Pl. privatizáció során adott kedvezmények, pl. adósság elengedés, az – energia iparban ismert – átvételi szerződések, amelyben az állam vállalja, hogy bizonyos feltételek mellett átveszi a privatizált cég termékeit, szolgáltatását, vagy infrastrukturális beruházás végrehajtásának vállalása, esetleg annak vállalása, hogy a koncesszió nyertese a koncesszió lejártát követően külön jogokat élvez, és nem egyenlő esélyekkel indul a megújítással kapcsolatos versenyben. Lásd *Eilmansberger* (54. lj.) 414. o.
- 56 Pl. versenyjogi előírások miatt strukturális előírásokat kell megvalósítani, és vertikális vagy horizontális beruházásokat megbontani különböző hálózatot, szabályozott iparágakban, vagy a csatlakozást követően hozott kedvezményes adóról állapítják meg, hogy állami támogatásnak minősül, esetleg az EU előírásai miatt egy termék vagy szolgáltatás értékesítése lehetetlen lesz, elnehezül vagy költségesebbé válik. Lásd *Eilmansberger* (54. lj.) 415. o.

- 57 Lásd *Eilmansberger* (54. lj.) p. 418, *Dolzer-Schreuer* (52. lj.) 104–106. o. A rendelkezésre álló információk alapján Csehországgal szemben 6, Spanyolországgal szemben két ügy van folyamatban napenergia ipart támogató intézkedések visszavonása miatt, amelyekbe nem engedélyezték az Európai Unió részvételét nemperes félként. A *US Steel Global Holdings v The Slovak Republic* (lásd a 71. lj.) ügyben nyilvánosságra került Bizottsági *amicus curiae* beadvány alapján úgy tűnik, hogy a Bizottság szerint jogellenes állami támogatásnak minősített intézkedések megszüntetéséről van szó, azért ezek megszüntetésére nem alapíthat jogot a beruházó. Az ezekben az ügyekben hozott döntések minden bizonnyal jelentős lépések lesznek a fenti tényállás megítélésének tisztázása irányába.
- 58 Micula 691–707
- 59 Lásd ehhez *Dolzer-Schreuer* (52. lj.) 104–106. o.
- 60 Lásd ehhez *Dolzer-Schreuer* (52. lj.) 92–115. o.
- 61 A diszkriminációval kapcsolatos érvel szemben felhozható, hogy az EU jog az általánosan alkalmazandó legkedvezőbb elbánás elvét („*most favored nation treatment*”) nem ismeri el. Kétoldalú megállapodások esetén pedig a garantált jogok szükségszerűen szelektívek. Az EUB Unión belüli kettős adóztatás elkerüléséről szóló kétoldalú egyezményekkel kapcsolatos gyakorlata (C-376/03 D v *Inspecteur van de Belastingdienst/Particulieren/Ondernemingen buitenland te Heerlen*, C-374/04 *test Claimants in Class IV of ACT Group Litigation v Commissioner of Inland Revenue*) szerint nem kifogásolható, hogy a kétoldalú egyezmények alapján biztosított egyes (pl. adólevonási) jogok csak az egyezményben részes másik tagállam polgárait illeték meg, más tagállamból származó személyeket nem (Wehland, 5. lj., 316. o.). A teljesen harmonizálatlan közvetlen adóztatás területén hozott döntések relevanciája azonban megkérdőjelezhető.
- 62 Pl. C-205/06, *Commission v. Austria* 26–36
- 63 A fogalmat használja Nikos Lavranos: *Member States' Bilateral Investment Treaties (BITs): Lost in Transition?* *Hague Yearbook of International Law* 201 (2012 Koninklijke Brill nv.) 281–311. o. („*Lavranos*”)
- 64 Pl. C-205/06, *Commission v. Austria* 39–40
- 65 Lásd *Lavranos* (63. lj.) 288–289. o.
- 66 Lásd: Angelos Dimopoulos: *The involvement of the EU in investor-state dispute settlement: a question for responsibilities in Common Market Law Review* 2014/52 1671–1720, 1717. o.
- 67 Pl. C-459/03, *Commission v. Ireland (Mox Plant, 24. lábjegyzet)* és C-402/05 P és C-415/05 P egyesített ügyek Kadi and Al Barakat International Foundation v Council and Commission idézi. *Lavranos* (63. lj.) 290. o. Részletesen lásd N. Lavranos: *Judicial Review of UN Sanctions by the European Court of Justice*, *Nordic Journal of International Law* 2009, 343–359. o.
- 68 Lásd a 17–19. sz. lábjegyzeteket.
- 69 *British Broadcasting Corporation and BBC Enterprises Ltd. v Commission of the European Communities*. Case T-70/89.
- 70 Lásd *Lavranos* (63. lj.) 288. o.
- 71 A rendelkezésre álló információk szerint legalább egy ügyben megegyeztek a felek azt követően, hogy a bizottság *amicus curiae* iratában jelezte, hogy a Micula-ügyhöz hasonlóan állami támogatásnak fogja tekinteni és fel fog lépni az ítélettel szemben, lásd *US Steel Global Holdings v The Slovak Republic*.

VÁLASZTOTTBÍRÓK KÖNYVE

SZERKESZTŐK: Kecskés László, Lukács Józsefné

A könyv szerkesztőinek szakmai tevékenysége hosszabb ideje összekapcsolódik a választottbíráskodással. Fél évtizede pedig közös felelősségük a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett Állandó Választottbíráskodás munkájának szervezése, irányítása. Erre az időszakra esik, hogy Magyarországon a választottbíráskodás intézménye a jogászai, szakmai körökön túlmenően, szélesebb érdeklődést is vonzott. A választottbíráskodással kapcsolatos ismeretek szélesebb körben hozzáférhetővé tétele ezért joggyakorlati és kulturális szempontból is fontosnak tűnik.

Ebben a kötetben a közelmúltban elkészült és részben már publikált tanulmányokat, elemzéseket, dokumentumokat tesznek közzé szerzőtársaikkal a nemzetközi és a magyar választottbíráskodást érintően. A magyar jogi könyvkiadásban újszerű az a megoldás, hogy a könyvhöz *Kiegészítő melléklet* címmel (supplement) dokumentációs kiegészítés kapcsolódik puha kötésben.

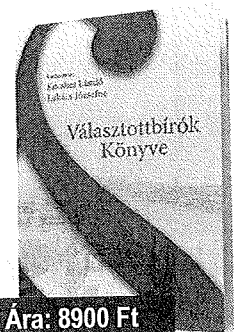
KIEGÉSZÍTŐ MELLÉKLET a Választottbírók könyve című kötethez

SZERKESZTŐK: Kecskés László, Lukács Józsefné

E kiadvány – a hazai jogi könyvkiadásban újszerű módon – olyan anyagokkal bővíti a *Választottbírók könyve* című kiadványt, melyek hasznos és szükségszerű kiegészítói a kötetnek, de amelyek ugyanakkor az alapműbe terjedelmi okok miatt nem fértek be. A kiegészítő melléklet egyrészt a választottbíráskodás szabályozásának legfontosabb dokumentumait tartalmazza: így a legjelentősebb vonatkozó nemzetközi egyezmények szövege mellett a kiadványban megtalálható az UNCITRAL Választottbíráskodási Szabályzata, valamint a választottbíráskodásról szóló 1994. évi LXXI. törvény is. A kiadvány emellett a választottbíráskodási utat igénybe vevő jogalkalmazók számára gyakorlati segítséget is nyújt azáltal, hogy tartalmazza többek között a hazai választottbírói fórumok eljárási szabályzatait is.

Az alapkötet és a Kiegészítő melléklet ára együttesen: 10 800 Ft

HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 1037 Budapest, Montevideo utca 14.
Fax: (36-1) 349-7600 • Telefon: (36-1) 340-2304 • info@hvgorac.hu

Ára: 8900 Ft

Ára: 2900 Ft

WEBES VÁSÁRLÁS
-5%

www.hvgorac.hu